

Змістовий модуль XII.

Призначення покарання.

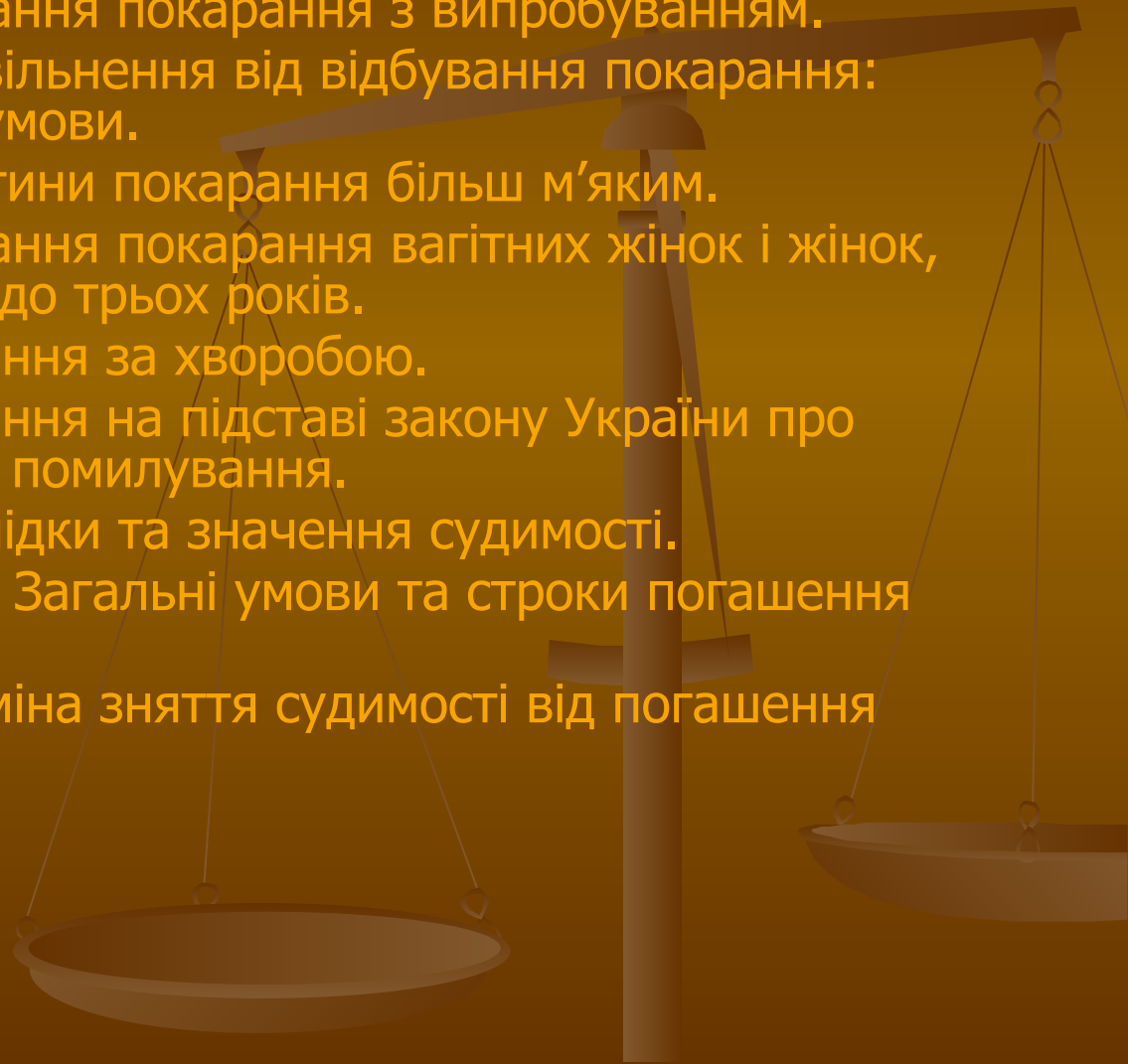
Звільнення від покарання та його відбуття. Судимість. Погашення і зняття судимості.

Тема 16. ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ.

Перелік ключових термінів та понять теми

- Призначення покарання за сукупністю злочинів.
- Призначення покарання за сукупністю вироків.
- Поняття та види звільнення від покарання та його відбування.
- Звільнення від відбування покарання з випробуванням.
- Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання: поняття, підстави та умови.
- Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким.
- Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років.
- Звільнення від покарання за хворобою.
- Звільнення від покарання на підставі закону України про амністію або акта про помилування.
- Поняття, правові наслідки та значення судимості.
- Погашення судимості. Загальні умови та строки погашення судимості.
- Зняття судимості. Відміна зняття судимості від погашення судимості.

Принципи призначення кримінального покарання

Законність покарання

Призначення покарання відповідно до кримінального закону. Покаранню підлягає лише особа, яка винна у вчиненні злочину, лише за вироком суду. Кожне з покарань може призначатися лише в порядку і межах, встановлених законом

Визначеність покарання в судовому вироку

Призначене особі покарання повинно бути визначене в судовому вироку з точним зазначенням як виду, так і строку цього покарання

Обґрунтованість покарання і обов'язковість його мотивування у вирокі

Покарання застосовується лише тоді, коли це необхідно і доцільно

Гуманність покарання

Покарання ніколи не може мати на меті завдання фізичних страждань засудженому або приниження його людської гідності (ч. 3 ст. 50 КК)

Індивідуалізація покарання

Обов'язкове урахування при призначенні покарання індивідуальних особливостей конкретної справи, головним чином, особи засудженого. При призначенні покарання суд враховує ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання (п. 3 ч. 1 ст. 65 КК)

Справедливість покарання

Покарання має відповідати загальнолюдським цінностям, моральним устоям суспільства, переконувати громадян у правильності судової політики

Загальна засади призначення покарання – це встановлені кримінальним законом критерії, якими повинен керуватися суд при призначенні покарання в кожній конкретній кримінальній справі кожному підсудному індивідуально

**Суд призначає покарання особі, визнаній
винною у вчиненні злочину**

У межах, встановлених у
санкції статті Особливої
частини КК, що передбачає
відповідальність за
вчинений злочин, за
винятком випадків,
передбачених ч. 2 ст. 53 КК
України

Відповідно до
положень Загальної
частини КК

Враховуючи ступінь
тяжкості вчиненого
злочину, особу винного та
обставини, що пом'
якшують та обтяжують
покарання

У відповідності з принципами вини,
законності, справедливості, гуманізму,
рівності всіх громадян перед законом,
індивідуалізації покарання

З метою відновлення соціальної
справедливості, порушеної злочинцем

ОБСТАВИНИ, ЯКІ ПОМ'ЯКШУЮТЬ І ОБТЯЖУЮТЬ ПОКАРАННЯ – це різного роду суб'єктивні і об'єктивні фактори, що стосуються особи винного та вчиненого ним злочину і відповідно зменшують або підвищують суспільну небезпечність вчиненого злочину та особи, яка його вчинила

Обставини, які пом'якшують покарання (ст. 66 КК України)

П. 1 З'явлення із зізнанням, щире каяття або активне сприяння розкриттю злочину

П. 2 Добровільне відшкодування завданого збитку або усунення заподіяної шкоди

П. 3 Вчинення злочину неповнолітнім

П. 4 Вчинення злочину жінкою в стані вагітності

П. 5 Вчинення злочину внаслідок збігу тяжких особистих, сімейних чи інших обставин

П. 6 Вчинення злочину під впливом погрози, примусу або через матеріальну, службову чи іншу залежність

П. 7 Вчинення злочину під впливом сильного душевного хвилювання, викликаного неправомірними або аморальними діями потерпілого

П. 8 Вчинення злочину з перевищенням меж крайньої необхідності

П. 9 Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, поєднане з вчиненням злочину у випадках, передбачених КК України

При призначенні покарання суд може визнати такими, що його пом'якшують, і інші обставини, не зазначені в ч. 1 ст. 66 КК

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ПРИ НАЯВНОСТІ ПОМ'ЯКШУЮЧИХ ОБСТАВИН

Пом'якшуючі обставини не впливають на кваліфікацію злочину, однак мають значення при виборі виду та розміру покарання в межах санкції норми статті Особливої частини КК. З урахуванням цих обставин суд має право:

Призначити покарання ближче до нижньої межі (мінімуму) покарання

Звільнити від кримінальної відповідальності

Призначити менш суворий вид основного покарання – при альтернативній санкції

Звільнити від відбування покарання з випробуванням

Не призначати додаткове покарання, якщо воно передбачено санкцією статті як факультативне

Призначити покарання нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції статті Особливої частини КК, або перейти до іншого, більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного в санкції статті за злочин

Якщо будь-яка з обставин, що пом'якшує покарання, передбачена в статті Особливої частини КК як ознака злочину, що впливає на його кваліфікацію, суд не може ще раз враховувати її при призначенні покарання як таку, що його пом'якшує (ч. 3 ст. 66 КК)

ОБСТАВИНИ, ЯКІ ОБТЯЖУЮТЬ ПОКАРАННЯ *(ст. 67 КК України)*

П. 1 Вчинення злочину особою повторно та рецидив злочинів

П. 2 Вчинення злочину групою осіб за попередньою змовою *(ч. 2 і 3 ст. 28 КК)*

П. 3 Вчинення злочину на ґранті расової, національної чи релігійної ворожнечі або розбрату

П. 4 Вчинення злочину у зв'язку з виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку

П. 5 Тяжкі наслідки, завдані злочином

П. 6 Вчинення злочину щодо малолітнього, особи похилого віку або особи, що перебуває в безпорадному стані

П. 7 Вчинення злочину щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала в стані вагітності

П. 8 Вчинення злочину щодо особи, яка перебуває в матеріальній, службовій чи іншій залежності від винного

П. 9 Вчинення злочину з використанням малолітнього або особи, що страждає психічним захворюванням чи недоумством

П. 10 Вчинення злочину з особливою жорстокістю

П. 11 Вчинення злочину з використанням умов воєнного або надзвичайного стану, інших надзвичайних подій

П. 12 Вчинення злочину загальнонебезпечним способом

П. 13 Вчинення злочину особою, що перебуває у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ПРИ НАЯВНОСТІ ОБТЯЖУЮЧИХ ОБСТАВИН

Суд має право, залежно від характеру вчиненого злочину, не визнати будь-яку із обтяжуючих обставин, за винятком зазначених у п.п. 2, 6, 9, 10, 12 ч. 1 ст. 67 КК такою, що обтяжує покарання, навівши мотиви свого рішення у вирок

Перелік обтяжуючих обставин являється вичерпним і тому суд при мотивуванні міри покарання не може посилається на обставини, не зазначені в ч. 1 ст. 67 КК

Якщо будь-яка з обставин, що обтяжує покарання, передбачена в статті Особливої частини КК як кваліфікуюча ознака злочину, суд не може ще раз враховувати її при призначенні покарання як такої, що його обтяжує

Обставини, обтяжуючі покарання, дають суду право:

- призначити покарання ближче до верхньої межі (максимуму) покарання, встановленого відповідною санкцією

- призначити більш суворий вид основного покарання – при альтернативній санкції

- призначити додаткове покарання, яке передбачено санкцією статті як факультативне

- не застосовувати звільнення від покарання з випробуванням

- не розглядати питання про призначення покарання нижче від найнижчої межі, передбаченої законом за даний злочин, або про перехід до іншого, більш м'якого виду покарання в порядку, передбаченому ст. 69 КК України

**ПРИЗНАЧЕННЯ БІЛЬШ М'ЯКОГО ПОКАРАННЯ, НІЖ ПЕРЕДБАЧЕНО ЗАКОНОМ
(ст. 69 КК України)**

СУД ПРИ ПРИЗНАЧЕННІ ПОКАРАННЯ МАЄ ПРАВО:

Призначити основне покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції статті Особливої частини КК

За наявності декількох обставин, що:

Пом'якшують покарання

Істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого злочину

Обставин, пов'язаних з:

З метою і мотивами вчинення злочину

З роллю винного у вчиненні злочину

З поведінкою винного під час або після вчинення злочину

Перейти до іншого, більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного в санкції статті

З урахуванням особи винного

За особливо тяжкий, тяжкий злочин або злочин середньої тяжкості

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА НЕЗАКІНЧЕНИЙ ЗЛОЧИН (ч. 1 ст. 68 КК України)

При призначенні покарання за незакінчений злочин суд враховує:

**Ступінь тяжкості вчиненого
особою діяння**

**Причини, внаслідок яких злочин не
було доведено до кінця (через
неосвіченість, хвилювання, невміння,
непридатність застосовуваних знарядь
або через опір жертви, неможливість
відкрити сховище, затримання тощо)**

**Ступінь здійснення злочинного наміру
визначає, до якої стадії був доведений
злочин – до стадії готування чи до стадії
замаху**

**За загальним правилом за готування до
злочину призначається більш м'яке
покарання, ніж за замах**

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА ЗЛОЧИН, ВЧИНЕНИЙ У СПІВУЧАСТІ (ч. 2 ст. 68 КК України)

Суд при призначенні покарання за злочин, вчинений у співучасті, враховує:

Характер участі особи визначається тією роллю, що її виконав співучасник злочину: був він організатором злочину, його виконавцем, підбурювачем чи пособником. Значення такої участі для досягнення мети злочину

Ступінь участі в злочині – інтенсивність дій співучасника, вплив участі на характер та розмір заподіяної або можливої шкоди

Пом'якшуючі та обтяжуючі обставини, що відносяться до особи одного із співучасників, індивідуальні і враховуються при призначенні покарання тільки цьому співучаснику

В тому випадку, коли обтяжуючі обставини, спосіб дії або мотив злочину не відносяться до особи одного із співучасників, то вони можуть бути поставлені в вину не тільки особі, яка застосувала даний спосіб або керувалося даним мотивом, але і іншим співучасникам, які усвідомлювали наявність такої обставини

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА СУКУПНІСТЮ ЗЛОЧИНІВ *(ст. 70 КК України)*

Етапи призначення покарання за сукупністю злочинів

А) Призначення покарання окремо за кожен із злочинів, що входять у сукупність. Суд, призначаючи покарання за кожний із злочинів, керується загальними засадами призначення покарання *(ст. 65 КК)*, а також враховує обставини, які пом'якшують та обтяжують покарання *(ст. 66 і 67 КК)*

Б) Визначення остаточного покарання за сукупністю злочинів шляхом:

- поглинання менш суворого покарання більш суворим

- повного чи часткового складання призначених покарань

Остаточне покарання визначається у межах:

1. Загальна спеціальна межа - Встановлена санкцією статті Особливої частини КК, яка передбачає більш суворе покарання

2. Особлива максимальна межа - Максимального строку, встановленого для даного виду покарання в Загальній частині КК – якщо хоча б один із злочинів є умисним тяжким або особливо тяжким

3. Спеціальна максимальна межа - Шляхом поглинання будь-яких менш суворих покарань **довічним позбавленням волі** - якщо хоча б за один із злочинів призначено довічне позбавлення волі

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА СУКУПНІСТЮ ЗЛОЧИНІВ *(ст. 70 КК України)*

Підстави та порядок призначення покарання за сукупністю злочинів

Перша ситуація

Особу визнано винною у вчиненні двох або більше злочинів, передбачених різними статтями або частинами статті Особливої частини КК, ні за одне з яких вона не була засуджена (сукупність злочинів)

Не спливли строки давності притягнення до кримінальної відповідальності

Злочини вчинені до вироку суду – особа засуджується одним вироком: в цьому вирокі призначається як покарання за кожний злочин окремо, так і остаточне покарання за сукупністю вчинених злочинів

Друга ситуація

Першим вирокі особа засуджується і їй призначається покарання за один чи кілька вчинених злочинів, але не за всі злочини, що утворюють сукупність

Після постановлення першого вироку стає відомо про інший злочин (злочини), який також входить у сукупність, оскільки він був вчинений особою до постановлення першого вироку

У новому вирокі особі призначається покарання за той злочин, про який стало відомо після постановлення першого вироку, і з урахуванням покарань, призначених за окремі злочини в обох вирокі, визначається покарання за сукупністю всіх відомих суду злочинів

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА СУКУПНІСТЮ ВИРОКІВ *(ст. 71 КК України)*

Підстави призначення покарання за сукупністю вироків

Засуджений вчинив новий злочин:

- після винесення вироку, але до повного відбуття основного і додаткового покарання, призначених особі попереднім вироком, якщо вона відбуває ці покарання реально
- після проголошення вироку, але до набрання ним законної сили
- до закінчення визначеного судом іспитового строку при звільненні від відбування покарання з випробуванням (ч. 3 ст. 78 КК), після закінчення визначеного судом іспитового строку, але до прийняття судом постанови, що набрала законної сили, якою засуджений направлений для відбування покарання, призначеного вироком
- до закінчення строку невідбутої частини покарання при умовно-достроковому звільненні від відбування покарання (ч. 4 ст. 81, ч. 5 ст. 107 КК)
- до закінчення строку більш м'якого покарання, яким замінена невідбута частина покарання, призначеного вироком (ч. 6 ст. 82, ч. 4 ст. 83, ст. 85 КК)
- до закінчення визначеного судом звільнення від відбування покарання вагітних жінок та жінок, які мають дітей віком до трьох років (ч. 6 ст. 83 КК)

Етапи та порядок призначення покарання за сукупністю злочинів

1. Суд призначає покарання за новий злочин

2. Точно встановлює невідбуту частину покарання за попереднім вироком

3. Призначає остаточне покарання за сукупністю вироків – до покарання, призначеного за останнім вироком, приєднує повністю або частково невідбуту частину покарання за попереднім вироком (ч. 1 ст. 71 КК), максимальною межею якого являється:

**Загальна
максимальна межа** –
загальний строк
покарання не може
перевищувати
максимального
строку, встановленого
для даного виду
покарання в
Загальній частині КК

**Особлива
максимальна межа** –
якщо хоча б один із
злочинів є особливо
тяжким, загальний строк
позбавлення волі може
бути більшим п'
ятнадцяти років, але **не**
повинен
перевищувати
двадцяти п'яти років

**Спеціальна
максимальна межа** –
при складанні покарань у
виді довічного
позбавлення волі та
будь-яких менш суворих
покарань загальний
строк остаточного
покарання визначається
у **виді довічного**
позбавлення волі

**Виняткова
максимальна межа** -
якщо особа вчинить
злочин під час
відбування покарання
при заміні довічного
позбавлення волі
актом про
помилування –
призначається строк
позбавлення волі не
менше двадцяти п'яти
років

ПРАВИЛА СКЛАДАННЯ ПОКАРАНЬ *(ст. 72 КК України)*

При складанні покарань за сукупністю злочинів та сукупністю вироків менш суворий вид покарання переводиться в більш суворий вид у відповідності

**Один день
позбавлення волі**

- один день тримання в
дисциплінарному батальйоні
військовослужбовців

- один день арешту

- два дні обмеження волі

- три дні службового
обмеження для військово-
службовців

- три дні виправних робіт

- вісім годин громадських
робіт

**Один день
обмеження волі**

- три дні службового обмеження для військовослужбовців

- три дні виправних робіт

Один день арешту

- вісім годин громадських робіт

- два дні обмеження волі

- три дні службового
обмеження для
військовослужбовців

- три дні виправних робіт

При призначенні покарання за сукупністю злочинів або вироків самостійно:

- **виконуються** основні покарання у виді штрафу та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю

- **виконуються** додаткові покарання різних видів у всіх випадках

- **обчислюються** розміри відрахувань із заробітку засудженого при призначенні покарання у виді виправних робіт або службових обмежень для військовослужбовців (підлягають складанню лише строки цих покарань)

Попереднє ув'язнення зараховується судом у строк покарання

- у разі засудження до позбавлення волі день за день

- у разі призначення основного покарання іншого виду – за правилами **п. 1 ч. 1 ст. 72 КК**

У разі призначення особі, яка трималася під вартою, покарання у виді штрафу або позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, суд може пом'якшити покарання

- в межах санкції статті (частини статті) Особливої частини КК

- з виходом за мінімальну межу санкції статті, якщо мінімальна межа в ній визначена

ОБЧИСЛЕННЯ СТРОКІВ ПОКАРАННЯ (ст. 73 КК України)

Строки покарання для всіх строкових покарань обчислюються відповідно:

В роках, місяцях

Вираховуються строки для покарань виду: позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, виправні роботи, службові обмеження для військовослужбовців, арешт, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні для військовослужбовців, позбавлення волі на певний строк

В днях

- при призначенні остаточного покарання за сукупністю злочинів чи за сукупністю вироків, коли складаються основні покарання різних видів (ч. 1 ст. 72 КК)

- при зарахуванні попереднього ув'язнення в порядку ч. 5 ст. 72 КК

- при заміні одного покарання іншим в усіх випадках, передбачених Загальною частиною КК, якщо визначене в порядку такої заміни покарання не може бути обчислене в роках і місяцях

В годинах

Строки покарання у виді громадських робіт обчислюються в годинах (ст. 56 КК)